

اندیشه‌های ژرف، ترجمه‌های «آزاد» در کتابی نامتعهد به اصل

● دکتر محمد هدایی

استادیار بازنشسته دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اراک / hodaiem@gmail.com

چکیده

پژوهش یا تحقیق تلاشی انسانی است برای یافتن پاسخ پرسشی به صورت نظام‌مند و علمی که حاصلش افزایش دانش بشری است و کسی که به چنین تلاشی دست می‌زند، پژوهشگر خوانده می‌شود. پژوهشگران معمولاً پژوهش خود را با پرسشی اساسی به گفته ریچارد اندروز: پرسش پژوهش-آغاز می‌کنند؛ پرسشی روشن و دقیق، قابل پاسخ‌دادن، مبتنی بر الگویی (پارادایمی) علمی، قابل‌آزمودن با روشی علمی و با قابلیت سنجش اثر یا تأثیر متغیر مستقلش بر متغیر وابسته که در مجموع، مسیر و روش پژوهش را تعیین می‌کند. مخاطب کتاب اندروز، پژوهشگری است آشنا به روش و اصول تحقیق و آگاه به اصطلاحات پژوهشی که در محضر این استاد توانمند می‌نشیند تا راه‌ها و روش‌های بهبودبخشیدن به پرسش پژوهش را بهتر و دقیق‌تر فراگیرد. کتاب پرسش‌های پژوهش ریچارد اندروز را دو تن از استادان دانشگاه بیرجند، به صورت آزاد ترجمه کرده‌اند و تاحدودی توانسته‌اند، افکار او را به فارسی برگردانند. کتاب یادشده علاوه بر مواردی از ضعف ترجمه و افزایش چکیده‌ها و زیرنویس‌های غیر ضروری در متن ترجمه، ایرادهایی در ساختار دارد؛ از جمله در نامخوانی صفحه‌آرایی‌اش با متن اصلی و گاهی خطاهای چاپی و ویرایشی.

کلیدواژه

پژوهش، پرسش پژوهش، تعریف و ماهیت، تدوین، پرسش اصلی، پرسش فرعی، پرسش کمکی.

مقدمه

پژوهش یا تحقیق^۱ دهه‌هاست که در ایران رواج عام یافته‌است. افزایش دانشجویان کشور، به خصوص دانشجویان کارشناسی‌ارشد و دکترا و نیازهای تحقیقاتی آنان

■ اندروز، ریچارد. (۱۳۹۵)، ملاحظات نظری و عملی پیرامون پرسش پژوهش، ترجمه احمد خامسان و لیلا طالب‌زاده شوشتری، تهران، جامعه‌شناسان، ۱۴۰ ص، ۱۲۰۰۰۰ ریال، ۲۰۰ نسخه، شابک: ۹-۳۳۴-۲۲۳-۶۰۰-۹۷۸.

فصلنامه نقدکتاب

اطلاعات
ارتباطات

سال چهارم، شماره ۱۵
پاییز ۱۳۹۶

۸۶

برای نوشتن پایان‌نامه‌های مربوط، قضیه پژوهش را به پدیده‌ای درخور توجه بدل کرده‌است و در پی این رشد فرهنگی، انبوهی کتاب در راستای آموزش روش تحقیق با حجم‌های متفاوت و در سطوح متفاوت محتوایی، ترجمه و تألیف شده‌است.

به‌دنبال این توسعه‌ها، به‌مرورزمان، الگوی نسبتاً ثابتی هم برای پژوهش عام از پژوهش‌های عمومی و یا پایان‌نامه‌ها- پدید آمده‌است؛ الگویی معمولاً مشتمل بر ۵ فصل: مقدمه (کلیات)، مرور مطالعاتی (پیشینه تحقیق)، بیان روش تحقیق، بیان یافته‌های تحقیق و نتیجه‌گیری. در این مسیر، ۲ عنصر بسیار مهم هر پژوهش‌نامه، یعنی مسئله پژوهش و پرسش‌های پژوهش برخاسته از مسئله یا در راستای تکمیل آن تقریباً در همه حوزه‌های پژوهش جایگاه خود را یافته‌اند؛ اما باوجوداین جایگاه‌یابی مسئله و پرسش پژوهش، در پژوهش‌های ما بسیارند پژوهش‌نامه و پایان‌نامه‌هایی که مسئله و پرسش آن‌ها از منظر دقت و قابلیت اجرا و قابلیت پاسخ‌گویی و قابلیت سنجش میزان مؤثر بودن متغیر مستقل‌شان بر متغیر وابسته حاصل تأمل و بررسی دقیق نبوده‌است و در نتیجه، گرچه پژوهشی صورت گرفته باشد و هیئت‌داوران نیز آن را با مسامحت و دیده اغماض پذیرفته باشند؛ لیکن بسا که کاری به‌راستی فزاینده به دانش بشری حاصل نشده باشد. این نقص احتمالی، گرچه از سویی به پژوهشگر بازمی‌گردد، لیکن شأنه استاد راهنما را نیز از مسئولیت خالی نمی‌گذارد. اینک کتاب پرسش‌های پژوهش^۲، نوشته پروفیسور ریچارد اندروز^۳ آمده تا با پژوهشگران (و تلویحاً با اساتید راهنما هم) از اهمیت و ظرافت پرسش پژوهش و نقش آن در آغاز و اجرا و به‌نتیجه‌رساندن پژوهش سخن بگوید.

کارنامه کوتاه ریچارد اندروز

پروفیسور ریچارد اندروز متولد ۱۹۵۳ با تخصص اصلی آموزش و پرورش، استاد کنونی درس آموزش و پرورش دانشگاه ایست انگلیا^۴ در انگلستان (از ۲۰۱۶) و رئیس دانشکده کودکان و یادگیری در این دانشگاه است. ایشان در دانشگاه‌ها و مؤسسات فرهنگی

انگلستان (از جمله دانشگاه یورک^۵، مؤسسه آموزش و پرورش یوسی‌ال^۶، دانشگاه هال^۷، دانشگاه میدل‌سکس^۸ که در سال ۱۹۹۴ در آن جا به مرتبه استادی رسید) نیز سابقه کار دارد و همچنین در دو نهاد فرهنگی انگلستان؛ یعنی انجمن سلطنتی هنر^۹ و فرهنگستان علوم اجتماعی^{۱۰} نیز عضو است. پروفیسور اندروز، علاوه بر حوزه رسمی تحصیلی و کاری‌اش، در حوزه‌های مختلف آموزشی و فرهنگی از جمله آموزش مادام‌العمر کودکان، آموزش زبان و ادبیات، آموزش زبان و ادبیات انگلیسی، آموزش فنون نوشتن و ویرایش، روش‌های تدریس و روش‌های تحقیق فعالیت داشته‌است. حاصل کار ریچارد اندروز آفرینش یا شرکت در آفرینش بیش از ۱۵۰ کتاب و مقاله و تحقیق است که قریب به ۵۰ اثر به‌طور مستقیم تحت نام خود او منتشر شده‌اند. برخی از آثار تازه‌اش، پس از ۲۰۱۰، عبارت‌اند از: عروض شعر آزاد: کشف وزن، راه‌های نو در زمینه نوشتن تاز دکتر، تفکر منطقی و بحث و گفت‌وگو، سوادآموزی دیجیتال و آموزش عالی، نظریه‌ای در باب علم بدیع، نظریه علم بدیع معاصر، تربیت نویسنده: یاددهی و یادگیری در عصر دیجیتال، بازنگری در معنای سواد، دستنامه بین‌المللی زبان انگلیسی، آموزش زبان و سوادآموزی و دایرةالمعارف بین‌المللی آموزش. کتاب پرسش‌های پژوهش او در سال ۲۰۰۳ توسط انتشارات دانشگاه ایست انگلیا منتشر شده‌است.

آموزه‌های پرسش‌های پژوهش

پرسش‌های پژوهش ریچارد اندروز، با ۸ فصل اصلی و یک فصل خلاصه مطالب، چشم‌انداز تازه‌ای برای دقیق‌تر یا ظریف‌تر نگاه کردن به پرسش پژوهش در برابر ما می‌گشاید و در هریک از ۸ فصل نخست کتاب ظرافتی از ظرافت‌های پرسش پژوهش را آشکار می‌کند؛ به‌گونه‌ای که در پایان کتاب، نگاه خواننده برخوردار از تجربه و شناخت تحقیق و روش تحقیق و پرسش تحقیق را به‌شکلی زیبا و عالمانه بهبود می‌بخشد و تقویت (و شاید دگرگون) می‌کند. در سطرهای آینده اشاره‌ای به محتوای فصل‌های کتاب می‌اندازیم.

نگاهی به درون فصل‌های کتاب

فصل نخست: ماهیت پرسش‌ها است که با اشاره به نکته‌ای بسیار بدیع در رابطه با رده‌بندی توان سنجش میزان مؤثر بودن متغیر مستقل بر متغیر وابسته، به بیان چستی پرسش پژوهش می‌پردازد و به خاستگاه واقعی و محیطی زاینده پرسش‌ها می‌پردازد و نقش مقیاس^{۱۱} (بزرگی دامنه پژوهش) را در پرسش پژوهش به‌میان می‌کشد و در ۸ صفحه به ما می‌فهماند که پرسش پژوهش اولاً؛ پرسشی است جست‌وجوگرانه و برخاسته از نیاز به دانستن که ذهن پژوهشگر را برای

فصلنامه نقدکتاب

اطلاعات
ارتباطات

سال چهارم، شماره ۱۵
پاییز ۱۳۹۶

۸۷

یافتن پاسخ به تلاش و امی دارد؛ ثانیاً پرسشی است قابل پاسخ‌دادن، یعنی چنان پرسش روشن و دقیقی که بشود در مسیر پژوهش (فرضاً از طریق مصاحبه‌ای یا پرسشنامه‌ای) پاسخ را یافت و پاسخ‌گویان در برابرش گیج و سردرگم نشوند؛ ثالثاً پرسشی است مبتنی بر پارادایمی علمی - یعنی الگویی هماهنگ از روش‌ها، ارزش‌ها، نگرش‌ها و شیوه‌های علمی - و فراتر از این سه، پرسشی است که میزان دقت و قابلیتش در سنجش میزان مؤثر بودن متغیر مستقل X بر متغیر وابسته Y (توسط پژوهشگر) تعیین شده باشد و این قضیه چهارم را اندروز در بیانی کوتاه اما با تأکیدی وسواس‌آمیز، یادآور می‌شود و برای آن، ۳ سطح را در نظر می‌گیرد:

۱. سطح سنجش بسیار دقیق (موبه‌مو) که آن را با عبارت «اثر»^{۱۲} می‌شناساند؛
۲. سطح سنجش نسبتاً دقیق (تقریبی) که آن را با عبارت «تأثیر» می‌شناساند؛
۳. سطح سنجش کلی نه‌چندان دقیق (شایدی، مبهم) که آن را با عبارت «تأثیر کلی» می‌شناساند.

وی معتقد است که پژوهشگر، قبل از دست‌زدن به پژوهش، باید حد این قابلیت را برای پرسش‌هایش تعیین کند. وظیفه‌ای سنگین است و در این رابطه، دامنه پژوهش، زمان مجاز پژوهش، امکانات مالی، امکانات اجرایی و... پژوهشگر را ملزم به تعیین سطح دقت و قابلیت می‌کنند.

بیان این ۳ سطح سنجش در حوزه علوم تجربی و فرضاً با بررسی نقش داروی هوش‌بری مانند کتامین^{۱۳} - آشکارتر است. در این تجربه، ۳ سطح مؤثر بودن متغیر مستقل (دارو) بر متغیر وابسته (زمان بی‌هوش شدن، طول مدت بی‌هوشی و عوارض کلی بعدش) به صورت زیر مشاهده می‌شود:

- با مصرف ۶/۵ تا ۱۳ میلی‌گرم کتامین، بر روی بیمار کم سن (کودک)،
- دارو ظرف ۶۰ ثانیه در بیمار «اثر» می‌کند و بیمار بی‌هوش می‌شود (سنجش بسیار دقیق / موبه‌مو، effect)؛
  - «تأثیر» بی‌هوشی دارو، ۱۲ تا ۲۵ دقیقه دوام پیدا می‌کند (سنجش نسبتاً دقیق / تقریباً، impact)؛
  - «تأثیر کلی» و نه‌چندان مشخص بعدی: تهوع، بی‌اشتهایی، راش پوستی، افزایش ترشح اشک و... که ممکن است بعداً در بیمار دیده شود (سنجش کلی / نه‌چندان مشخص، influence). (نقل به مضمون از: سامی، ۱۳۸۹: ۶۰۵).

اندروز، به‌طور ضمنی (و بدون این‌که از دوربین عکاسی نامی ببرد)، به‌نوعی این ۳ درجه دقت و قابلیت سنجش را با میزان تنگی و بسته بودن، نیمه‌باز بودن یا کاملاً باز بودن عدسی دوربین مقایسه می‌کند و یادآور می‌شود که: «به‌مجرد آن‌که بر یکی از ۳ حوزه تأثیر کلی، تأثیر یا اثر تأکید (فوکوس) کنید، باید تصمیم بگیرید

که چقدر باید روی موضوع تمرکز کنید؛ به عبارت دقیق‌تر، تنگی یا بسته بودن دهانه پژوهش شما چقدر است؟ «تأثیر کلی» بیانگر دهانه باز (واید) است؛ «تأثیر» بیانگر دهانه کمی باز است و «اثر» بیانگر تنگ‌ترین دهانه (ص ۱۰).

فصل دوم: چگونگی ایجاد پرسش پژوهش از حوزه عنوان پژوهش یا مسئله پژوهش؛ اشاره دارد به این که چگونه حوزه موضوعی پژوهش (به عبارت دیگر، مسئله پژوهش) می‌تواند زاینده پرسش‌های پژوهشی به خصوص پرسش‌هایی با قابلیت‌های اجرایی در ۳ سطح مشخص شده در فصل پیشین، یعنی اثر، تأثیر و تأثیر کلی- باشد. این فصل، با گزارش نظارت ریچارد اندروز بر پژوهشی در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات و سوادآموزی آغاز می‌شود و چگونگی شکل‌گیری پرسش‌های پژوهش برخاسته از واژه‌ها و عبارات عنوان پژوهش با تکیه فراوان بر ایجاد پرسش‌هایی با سطح دقت و قابلیت سنجش متغیرها تشریح می‌شود. اندروز، در همین رابطه می‌گوید: «ما در چارچوب پارادایمی به کار پرداختیم که می‌بایست روابط علی میان پدیده‌های مختلف را بیابد و در پژوهش خاص ما نخستین گام این بود که بفهمیم در چه سطحی از سنجش می‌خواهیم کار کنیم؛ سطح اثر، تأثیر یا تأثیر کلی فناوری اطلاعات و ارتباطات بر سوادآموزی... ما سطح تأثیر را به جای سطح اثر برگزیدیم چون... سطح تأثیر دست ما را در سنجش راهبردها و فرایندها و نتایج کار باز می‌گذاشت (ص ۹). کار با انتخاب این الگوی سنجش آغاز می‌شود و پیش می‌رود. در دو مثال عملی دیگر، اندروز نشان می‌دهد که دو راه دیگر برای بیرون کشیدن پرسش‌های پژوهشی از دل عنوان یا مسئله پژوهش وجود دارد: الف) از دل پیشینه‌های پژوهش و هنگامی که پژوهشگر به جست‌وجوی منابع و پیشینه‌های موضوع انتخابی‌اش برمی‌خیزد؛ ب) از دل موضوع یا عنوانی که پژوهشگر به آن علاقه‌مند است و از روی علاقه ذاتی‌اش آن را برگزیده و از این راه به او در راستای یافتن پرسش‌های مناسب پژوهش کمک می‌شود.

فصل‌های سوم (تدوین پرسش پژوهش)؛ چهارم (تشخیص پرسش اصلی از پرسش فرعی) و پنجم (پرسش‌های کمکی)؛ گرچه از هم تفکیک شده‌اند؛ لیکن در اصل، زنجیره‌ای پیوسته‌اند با نمایش ۳ عنصر مؤثر بر پرسش پژوهش:

- خاستگاه‌های ثانویه تعیین پرسش پژوهش (خاستگاه اولش: محیط و نیازهای محیطی؛ نک: فصل اول)؛
- دو گونه اولیه پرسش پژوهش: پرسش اصلی و پرسش (های) فرعی؛
- گونه سوم پرسش پژوهش: پرسش (های) کمکی.

فصل سوم با این جمله شروع می‌شود: «پرسش پژوهش می‌تواند از «هدف (های) یک تز سرچشمه بگیرد» (ص ۲۳) و با ذکر ۴ مورد تجربی، اندروز بیان می‌کند

که چگونه از هدف‌های «غیرپرسشی» پایان‌نامه‌ها می‌توان پرسش ایجاد کرد؛ به‌سادگی و با تغییر ساختار «خبری» جمله هدف به ساختار پرسشی و گذاشتن علامت سؤال در مقابلش؛ به‌شرط آن‌که پرسشی فراهم شود که قابل پیاده‌شدن باشد؛ یعنی بتوانند روشی برای اجرای خودش ارائه کنند و قابلیت پاسخ‌گویی هم داشته باشد و از طرف دیگر، قابل اجرا باشد؛ یعنی مقیاسی داشته باشد که بتواند در محدوده زمانی تعیین‌شده کل پژوهش به نتیجه برسد (ص ۲۴). افزون‌بر این نکته، این فصل نشان می‌دهد که قاعده‌تاً پرسش پژوهش باید در حد امکان با متغیرهای مشخص و نه با چند متغیر در دل هر پرسش کوتاه و روشن بیان شود و متغیرهای مطرح‌شده در درونش باید پرسش‌هایی با قابلیت سنجش و اندازه‌گیری باشند، نه پرسش‌های آرمانی ناسنجیدنی؛ اجزایش باید ارتباط یا رابطه‌ای درونی با همدیگر داشته باشند و از موضوعی روشن و اجرایی بهره ببرد و به‌بیانی خالی از کلمات و عبارات مبهم و استعاری اجراپذیر باشد.

در همین جاست که پرسش‌های پژوهش را به ۲ دسته تفکیک می‌کند: پرسش اصلی^{۱۴} (پرسش کلان صاحب مسئله) و پرسش فرعی^{۱۵} که بار اجرایی را بر دوش دارد. در فصل چهارم مشخصات پرسش اصلی به بحث گذاشته می‌شود تا تفاوتش با پرسش‌های فرعی معلوم شود. پژوهشگر برای اجرای پژوهش خود ناگزیر باید ابعاد موضوع مورد مطالعه‌اش را مشخص کند و برای اجرای هر یک از ابعاد پژوهش، ناگزیر باید پرسش‌هایی ریزدرشت بسازد یا بیابد و در راستای آن‌ها عملیات تحقیقش را اجرا کند؛ اما همه پرسش‌ها تعیین‌کننده خط‌مشی اساسی اجرای پژوهش نیستند و روش کلی پژوهش را تعیین نمی‌کنند و باید از میان انواع پرسش‌هایی که برای پاسخ‌یابی فراهم‌شده یکی قوی‌تر و توانمندتر از بقیه باشد و نقش پرسش اصلی را ایفا کند. معمولاً چنین پرسشی ویژگی‌هایی دارد؛ از جمله:

- هدف پژوهش (مثلاً پایان‌نامه) که در واقع، همان پرسشی را که موجب شده پژوهشگر به فعالیت ذهنی بپردازد، در دل خود دارد و از آن پیروی می‌کند؛
- در مطالعات تجربی قابلیت پاسخ‌گویی دارند؛
- روش‌شناسی یا فرایند اجرایی پژوهش را مشخص می‌کنند؛
- پرسش مشخص واحدی را دنبال می‌کند.

اما معمولاً این پرسش اصلی برای اجرایی‌شدن باید به پرسش‌های کوچک‌تری که اصطلاحاً «پرسش فرعی» نامیده می‌شوند، تجزیه یا شکسته شوند. هر یک از پرسش‌های فرعی بخشی از پژوهش را با پیروی از خواسته‌های پرسش اصلی به‌سوی اجرایی‌شدن می‌برند. این جاست که اندروز بر دقت و صرف وقت فراوان برای انتخاب پرسش‌های فرعی دقیق، همخوان با همدیگر، دارای ارتباط با سایر

پرسش‌های فرعی و متناسب با حوزه‌ای که قرار است اطلاعاتش را بسنجند، تأکید دارد و رهنمودش برای انتخاب پرسش‌های اصلی و فرعی این است که کل پرسش‌ها روی برگه‌هایی جدا جدا نوشته شوند تا دقیقاً بررسی شوند؛ پرسش‌های تکراری یا ناتوان حذف شوند و سرانجام، از میان آن‌ها یکی که توانمندتر است به‌عنوان پرسش اصلی انتخاب شود.

فصل پنجم، به‌عنوان مکمل دو فصل قبل، به معرفی و شناساندن ارزش نوع دیگری از پرسش پژوهش (پرسش‌های کمکی) می‌پردازد که البته در فصل‌های قبل، به‌طور ضمنی بارها به آن اشاره شده‌است. در این فصل اندروز، نخست تفاوت جایگاه و نقش دو گونه پرسش، یعنی فرعی و کمکی را بیان می‌کند که اولی (پرسش فرعی) از دل پرسش اصلی بیرون می‌آید و نتایج و یافته‌های‌شان در گزارش پژوهش مندرج در پایان‌نامه و پس از بیان نتایج و یافته‌های پرسش اصلی ارائه می‌شود؛ درحالی‌که پرسش‌های کمکی به‌عنوان یاور اجرایی پرسش اصلی عمل می‌کنند و همچون قطعات پازلی که با کنارهم‌نشستن چیزی را شکل می‌دهند، این پرسش‌ها به‌مثابه قطعات پازل و با اجرای جدا جدا، کلیت پرسش اصلی را به‌ثمر می‌رسانند؛ پرسش‌های کمکی در گزارش پژوهش هم قبل از پرسش اصلی پاسخ داده می‌شوند و با این پاسخ‌ها، پاسخ پرسش اصلی را آشکار می‌کنند. پرسش‌های کمکی در مواردی ضرورت می‌یابند که تولید پرسش پژوهشی اصلی خیلی دشوار باشد یا حوزه پژوهش حوزه‌ای خیلی جدید یا کمتر شناخته‌شده باشد.

مورد تجربی خاص اندروز در این زمینه، موضوع رساله دکتری است که او استاد راهنمای آن است و پرسش اصلی‌اش این است:

با ورود مواد قابل‌دسترسی اینترنتی به حوزه تدریس و یادگیری زبان‌های خارجی یک مرکز زبان دانشگاهی، معلمان این مرکز با چه مسائلی آموزشی‌ای مواجه بوده‌اند؟

این پرسش، برای اجرایی شدن، به ۳ پرسش کمکی نیازمند است که با ۳ روش مستقل، به اطلاعات لازم دست یابند:

در پشت‌صحنه طراحی، سازمان‌دهی و ترجمه (به زبان ماشینی) عناصر زبان‌آموزی قابل‌دسترسی اینترنتی، چه مواد و مطالب آموزشی‌ای جای گرفته‌است؟ معلمان، فراگیران و کامپیوترها در موقع استفاده از مواد و مطالب زبان‌آموزی اینترنتی، چه نقشی در آموزش زبان خارجی دارند؟

مربیان آموزش زبان خارجی برای سرعت‌بخشیدن به کاربرد مواد زبان‌آموزی قابل‌دسترسی اینترنتی برای حمایت از یادگیری زبان خارجی موردنظر، پذیرای چه تحولات آموزشی و عملی‌ای باید باشند؟

فصل ششم: چگونه پرسش‌های پژوهش روش انجام موضوع تحقیق را

مشخص می‌کنند؟ (در ترجمه: تعیین روش پژوهش براساس پرسش) بیانگر این است که بعضی وقت‌ها پرسش‌های پژوهش به تدریج و در طول دوره پژوهش پدید می‌آیند و فشار برای زودتر رسیدن به پرسش، چه بسا پژوهشگر را به مسیری نادرست هدایت کند (ص ۵۱).

این داستان پایان‌نامه دکترای خانم دانشجویی است که به گمان خود، جالب‌ترین موضوع را برای پایان‌نامه دکترای خود یافته‌است:

تأثیر فناوری ارتباطات و اطلاعات بر زنان جوان در یادگیری زبان انگلیسی به‌عنوان زبان دوم، در تایوان که حاوی ۳ حوزه اصلی بررسی است: الف) فراگیری زبان انگلیسی به‌عنوان زبان دوم/ زبان خارجی؛ ب) اثر یا تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر این یادگیری و ج) پایگاه زنان و میزان دسترسی آنان به امکانات چنین یادگیری‌ای در تایوان.

این ۳ حوزه بررسی، پژوهشگر را به استفاده از روش‌های جانبی درک اطلاعات از مردم برای رسیدن به محور تازه‌ای از پرسمان و یافتن آگاهی‌های تازه در زمینه این پژوهش سوق می‌دهد؛ از جمله: پرس‌وجویی مبتنی بر چارچوب مفهومی^{۱۶} از دانش‌آموزان دبیرستانی در این زمینه، کسب اطلاعات از گروه تمرکز^{۱۷} بر موضوعی خاص و مطالعات مقدماتی و... که حاصل آن‌ها با توجه به شرایط سیاسی و فرهنگی تایوان و پایگاه زنان در آن کشور و ارزش دانستن زبان دوم (انگلیسی) برای زنان و فشار فمینیستی این‌که مبادا زنان «انگلیسی‌دان» تایوانی تبدیل به ابزاری در خدمت نظام مردسالار تایوان بشوند. پرسش اصلی پژوهش را به کلی تغییر می‌دهد و شش ماه بعد، به این صورت درمی‌آورد: «تأثیر جنسیت و فناوری اطلاعات و ارتباطات بر یادگیری زبان انگلیسی دانشجویان زن تایوانی یک دانشگاه بریتانیا چیست؟»

تحقیق این پژوهشگر براساس طرحی نامتعارف و فصل‌بندی‌ای ناهمخوان با الگوهای عادی پایان‌نامه‌ای آغاز می‌شود. با ذکر این نکته که «پرسش پژوهش در قالب چنین ساختاری که جایگاه جنسیت را در طرح پژوهشی و در روش‌شناسی اصلاح‌شده تعالی می‌بخشد و مرحله به مرحله به سوی دریافت پاسخی اساسی و خردمندانه به پرسش اصلی پیش می‌برد، به بهترین وجه پاسخ خویش را دریافت می‌کند» (ص ۲-۶۱).

فصل هفتم: مشکلات رایج در تدوین پرسش پژوهش؛ حاکی از این‌که همه پرسش‌های پژوهش پرسش‌هایی بی‌اشکال نیستند و در مواردی پرسش پژوهش زائیده مشکلاتی می‌شود؛ از جمله:

- پرسشی که در آن ۲ موضوع گنجانده شده باشد و شاید نیازمند دو روش تحقیق باشد؛

- پرسشی که خودش به تنهایی نقش پرسش اصلی را بازی کند؛
- پرسشی که در واقع پرسش نیست و بیشتر شبیه طرح مسئله یا موضوع است؛
- پرسش‌های خُردی که در سطح و ارزش پرسش‌های مصاحبه باشند نه پرسش راهبردی؛

- پرسش‌های فرعی‌ای که میان آن‌ها رابطه منطقی یا پژوهشی وجود نداشته باشد؛
- پرسش‌های فرعی‌ای که برای انجام و اجرای هر کدام از آن‌ها به روش پژوهشی متفاوتی نیاز باشد؛

- پرسش‌هایی که پاسخشان بله یا خیر» باشد (اندروز، ۱۳۹۵: ۱۱۴-۱۱۰).

فصل هشتم: روش‌های دیگر برای شروع پژوهش؛ در این فصل، اندروز نشان می‌دهد که همه پژوهش‌ها تابع قاعده پرسش پژوهشی مرسوم نیستند که میان اهل تحقیق نکته‌ای نه‌چندان پوشیده است؛ اما جداسازی و ارائه‌اش در فصلی مستقل، به‌راستی شاهکاری از هنر معلمی و پژوهشگری است.
در این فصل برای بیان ۴ نوع دیگر روش‌های پژوهشی بدون پرسش پژوهش ۴ نمونه می‌آید:

- پژوهشی بدون هیچ پرسشی: عمدتاً در حوزه پژوهش‌های هنری و گاهی نقد؛ مثل پژوهشی در راستای بررسی ارزش ادبی و نقش آموزشی فابل‌های ازوپ.
- پژوهشی براساس مسئله‌ای چون درک نواقصی در ارائه خدمات مشاوره برای دانشجویان توسط دانشجویی و مایه پژوهش او شدندش.
- پژوهشی براساس فرضیه‌ای و بررسی آن فرضیه در چارچوب پارادایمی خاص و آزمون‌هایی در راستای تأیید یا رد فرضیه؛ مثل تدریس دبیران جوان و بی‌تجربه سبب ضعف اطلاعات دانش‌آموزان دبیرستانی می‌شود.
- پژوهشی برخاسته از ذوقیات پژوهشگر (بی پرسشی، مسئله‌ای یا فرضیه‌ای)؛ چون پژوهش نقش استعاره در آموزش که اندروز آن را جالب‌ترین رساله‌ای می‌شمرد که دیده‌است.

اما باوجود تفاوت‌های این پژوهش‌ها، ۳ اصل بنیادی حاکم بر همه روش‌های تحقیق بر این‌ها نیز حاکم است؛ در این‌جا نیز پژوهش باید به دانش بشری کمک کند، بیانگر درکی نقادانه از حوزه پژوهشی پژوهشگر و همچنین نشان‌دهنده دانش پژوهی وی باشد و منسجم و سامانمند تنظیم شود (ص ۷۴).

فصل نهم: خلاصه که پاره‌ای از نکات زیبایش نقل می‌شود:

- پرسشی (از آن خودت و نه به سفارش دیگران) برای پژوهش خود پیدا کن؛ پرسشی که دوستش داشته باشی و تا یافتن پاسخ نهایی با میل و علاقه دنبالش کنی؛
- پرسش‌هایت را روشن، اجرایی و مناسب زمان (و احتمالاً بودجه‌اش) تنظیم کن و آن‌ها را در قالب جمله‌های پرسشی عرضه کن؛

- از میان پرسش‌هایت یکی را که اصلی‌تر است (و نزدیک‌تر به مسئله تحقیق) ممتاز کن و پرسش‌های فرعی و کمکی را پس‌از آن ردیف کن؛
- روش پژوهش خود را براساس پرسش اصلی انتخاب کن؛
- میزان شدت دقت اندازه‌گیری مؤثر بودن متغیر مستقل بر متغیر وابسته (اثر، تأثیر، تأثیر کلی) را مشخص کن؛
- پرسش‌های فرعی را با دقت بسنج و آن‌هایی را که مناسب نیستند، حذف کن؛
- پرسش‌هایی را که قابل پاسخ‌دادن نیستند، حک و اصلاح یا حذف کن؛
- پرسش‌های پژوهشی‌ات را در فصل اول گزارش تحقیق بگنجان (اندروز، ۱۳۹۵: ۱۳۴-۱۳۹).

فصلنامه نقدکتاب

اطلاع‌رسانی
و ارتباطاتسال چهارم، شماره ۱۵
پاییز ۱۳۹۶

۹۴

کتاب (متن انگلیسی) حجیم نیست. مختصر است (۸۹ صفحه با ۸۰ صفحه متن اصلی) و مطالبش، گرچه بیانگر بهره‌جویی از دانش و تجربه دیگران هم هست (با کتاب‌نامه‌ای با ۳۶ منبع)، عمدتاً نشان‌دهنده تجربه‌های خود ریچارد اندروز است؛ با طرح و تحریری منسجم و توأم با ۲۰ مورد واقعی پشتوانه بحث‌ها و با زبان و بیانی ساده و روشن. متن اصلی (انگلیسی) کتاب نیز هم از طریق آمازون قابل خرید است و هم از راه‌های دیگر قابل دانلود کردن.

نگاهی به ترجمه کتاب

انتشار ترجمه فارسی کتاب پرسش‌های پژوهش - ترجمه شده تحت عنوان ملاحظات نظری و عملی پیرامون پرسش پژوهش (۱۳۹۵) - نویدبخش توجه پژوهشگر ایرانی به حوزه‌های خاص و ریزه‌کاری‌ها و روش تحقیق و هنر یا علم طرح پرسش‌های دقیق و روشن و قادر به کسب پاسخ مفید است. چنین پرسش‌هایی اساساً از ذهنی پرورده در پژوهشگری و پخته در درک و شناخت روش‌های تحقیق برمی‌خیزند و ترجمه کتاب گامی است در راستای پرورش و پخته‌تر کردن چنین ذهنی؛ ترجمه‌ای که می‌توانست بهتر و مفیدتر باشد اگر دقیقاً مطابق و همخوان با اصل متن انگلیسی به زبان فارسی برگردانده می‌شد نه به صورت ترجمه آزاد.

مترجمان کتاب دو تن از استادان دانشگاه بیرجند هستند و باید با تحقیق و روش‌های تحقیق آشنا باشند و برای ترجمه چنین کتابی، لابد به زبان انگلیسی هم تسلطی داشته باشند. به‌همین دلایل، نباید متن کتاب اندروز را سنگین یافته و بدین بهانه کتاب را به صورت ترجمه آزاد به فارسی برگردانده باشند: «به دلیل سنگینی متن کتاب اقداماتی توسط مترجمان انجام شده است، از جمله کتاب به صورت آزاد ترجمه شده و برای فهم بهتر مطالب کتاب، توضیحاتی به متن اضافه شده است. در بسیاری از موارد با دادن پاورقی اصطلاحات و مثال‌های ارائه شده با تفصیل بیشتر توضیح داده شده‌اند و ابتدای هر فصل چکیده‌ای از نکات مهم نگاشته شده است (ص ۱۰).

کار ترجمه به سبب سنگینی بار امانتی که بر دوش مترجم است، کاری پرمسئولیت تلقی می‌شود و باید تا جایی که ممکن است، احترام اثر و مؤلف اثر (در رابطه با زبان، سبک ارائه مطالب، سبک تحریر، شیوه بازتاب تأکیدها و نقل قول‌ها و چیزهای دیگری که کتابی را در ساختار خودش منحصر به فرد می‌کند) محفوظ بماند. ترجمه کنونی هم البته، تاحدی (شاید ۷۰-۶۰ درصد) در انتقال پیام ریچارد اندروز توفیق یافته و کم‌وبیش، نکات اصلی کتاب او را به خواننده فارسی‌زبان منتقل می‌کند؛ اما شایسته‌تر آن بود که مترجمان وقت و دقت بیشتری روی کلیت ترجمه این کتاب می‌گذاشتند تا متنی پیراسته‌تر ارائه کنند.

در سطرهای آینده به پاره‌ای از مشکلاتی که مترجمان به متن اصلی وارد کرده‌اند و نیز به برخی از موارد ضعف یا خطای ترجمه اشاره خواهیم کرد. نخست، فهرستی کلی از مشکلات وارد شده به متن اصلی:

- دست‌کاری عنوان کتاب؛
- چکیده‌گذاری‌های بی‌دلیل و بی‌جای ابتدای فصل‌های کتاب؛
- زیرنویس‌های متعدد و اغلب بی‌مورد ناشی از تبدیل مخاطب محقق/پژوهشگر؛
- افزایش‌های بی‌جا، مبهم و گاهی نادرست کلمات و عبارات به متن فارسی و گاه موارد خطای ترجمه.

دست‌کاری عنوان کتاب

عنوان اصلی کتاب اندروز *Research Questions* است که ترجمه‌اش می‌شود: پرسش‌های پژوهشی. ترجمه فارسی عنوان کتاب به عنوانی طولانی تغییر یافته‌است: ملاحظات نظری و عملی پیرامون پرسش پژوهش (که در روی جلد هم در اثر بی‌دقتی ناشر، کلمه «ملاحظات» با حرف «ض» مرقوم شده‌است).

چکیده‌های بی‌جای غیرضروری

مترجمان محترم در ابتدای ۷ فصل از ۹ فصل کتاب یکی دو صفحه را تحت عنوان چکیده آورده‌اند و طی این صفحه‌ها مطالبی را در شبه چکیده خود درج کرده‌اند (صفحه‌های ۱۵-۳۱، ۱۷-۵۱، ۳۳-۵۳، ۶۵-۶۷، ۸۱-۸۲، ۱۰۷-۱۰۸ و ۱۱۷-۱۱۸) که مداخله‌ای نابه‌جا در کتاب اندروز محسوب می‌شود و نشانه ناآگاهی مترجمان از ضرورت فشردگی و ایجاز چکیده‌است. چنین مداخله‌ای در کتابی کم‌حجم که مؤلف در پایانش خلاصه کل مطالب کتاب را هم گنجانده توجیهی ندارد. آیا ریچارد اندروز و ناشر دانشگاهی‌اش حتی این اندازه نمی‌فهمیده‌اند که چکیده‌ای بر فصل‌ها بگذارند؟

زیرنویس‌های متعدد و اغلب بی‌مورد ناشی از تبدیل مخاطب پژوهشگر

نشناختن مخاطب اندروز یا بی‌توجهی به مخاطب اصلی» مؤلف (محققان آشنا با روش‌های تحقیق و رموز و اصطلاحاتش) و بی‌توجهی به اراده مؤلف (تکیه صرف بر بحث تخصصی پرسش پژوهش) و تغییر جایگاه این مخاطب اصلی کتاب با مخاطب کم‌تجربه مثل دانشجوی درس روش تحقیق سال اول یا دوم دانشگاه و با احتمال این‌که دانشجوی تازه‌کار اصطلاحات پژوهش را نمی‌داند سبب شده که مترجمان محترم حدود ۱۰۰ زیرنویس و توضیحات حاشیه‌ای حاوی شرح اصطلاحات روش‌شناسی تحقیق در کتاب بگنجانند و بسیاری از کلمات و اصطلاحاتی را که برای یک پژوهشگر عادی و شناخته‌شده هستند، توضیح دهند.

۱. معایت پرسش پژوهش

۲۱. *impact effect* و *influence* توجه کنید کلیه دانشمندان، از جمله دانشمندان علوم رفتاری و اجتماعی و سایر افرادی که در چارچوب یک پارادایم علمی کار می‌کنند، تا حد زیادی مطمئن هستند که می‌توانند *effect* را با انجام دادن یک آزمایش کنترل‌شده تصادفی اندازه‌گیری کنند. هر پژوهش آزمایشی حداقل شامل دو گروه آزمایش و گروه است. ملاحظه آزمایشی در گروه آزمایش اعمال می‌شود تا بینیم آیا مداخله اثری دارد یا خیر؟ برای اینکه مطمئن شویم این دو گروه نمونه به‌طور کامل مانند (معادل) هم هستند، بهترین شیوه انتخاب تصادفی است. در چارچوب

شده است. *impact effect* تأثیر خاص و ویژه را می‌رساند و معادل دقیقاً برای آن انتخاب شده است [بترجمان].

پارادایم *paradigm* از واژه یونانی *parabasis* ریشه می‌گیرد که به معنای انگیز، مدل، طرح و نظریه است و الگوریتم نو ترجمه شده است. پارادایم مجموعه ویژگی‌ها و معیارها، پیش‌فرض‌ها، نظریه‌ها، فرضیه‌ها، فرضیه‌ها، داده‌ها، روش‌ها و تکنیک‌ها، به‌کارگیری آزمون فرضیه و سایر روش‌های تحقیق و روش‌های تحقیق و دستورالعمل‌ها، شیوه‌های جمع‌آوری داده است که به دانشمندان می‌گوید چه چیزی مسئله است یا برای یافتن پاسخ‌های برای آن به دسترس می‌رساند. و اینکه این پاسخ‌ها باید در قالب کدام مفاهیم و اصطلاحات صورت‌بندی شود و با کدام اصول و نظریه‌ها هماهنگ باشد. دانشمندان تا پژوهش به روش آزمایشی مطرح شود با توجه به وجود پارادایم در علم دانشمندان در هر حیضه از علم که فعالیت کنند. برای کسانی از فرسین و موازین یکسانی استفاده می‌کنند و همین امر فعالیت‌های آنها را هماهنگ می‌کند. پارادایم مشخص می‌کند که موضوع بررسی یک علم چیست؟ چه پرسش‌هایی را می‌تواند طرح کرده این پرسش‌ها را بطور آید بررسی؟ و در تفسیر پاسخ‌ها چه فرضیه‌ای را باید مشروط دانست؟ [بترجمان].

۲۲. بر اساس نظریه‌های روش‌شناسی، وقتی افراد در گروه به صورت تصادفی انتخاب شوند، هر فرد در مطالعه نشان برتری برای فرار گرفتن در گروه نمونه را دارد. با انتخاب افراد از گروه نمونه به شیوه تصادفی، فرض می‌شود که نمونه انتخاب‌شده معرف کلی جامعه بررسی‌شده است و همه عوامل تأثیرگذار (جز خاص بررسی‌شده) در دو گروه شبیه

۲۲. ملاحظات نظری و عملی برای نمونه روش‌های پژوهش

دانشجویی، حتی دکترها و فرام کردن پاسخی رضایت‌بخش به این پرسش‌ها ممکن است «فراتر از منابع» باشد که در اختیار دانشجو است و یا حتی به دانی سایر عوامل غیرممکن باشد. منظور ضمنی از این بحث این است که کافی نیست فقط پرسش طرح شود بلکه پرسش‌ها باید پاسخ داده شوند یا حداقل قابل پاسخ باشند. منظور از به کار بردن صفت «قابل پاسخ» این است که پرسش‌ها باید به شکلی طرح شوند که هنگام انجام پروژه بتوان به آنها پاسخ داد. در جریان پژوهش و با پس از تمام آن، ممکن است به این نتیجه برسیم که پاسخ ارائه‌شده واضح نیست و یا کامل نیست. در چنین حالتی نباید نگران شد زیرا چنین نتیجه‌ای نیز می‌تواند قابل قبول باشد و به پیشرفت علم کمک کند. چون حداقل شما تلاش کرده‌اید که پاسخی برای یک پرسش (مجمول) پیدا کنید. چنین نتیجه‌ای ممکن است برای پژوهش‌های بعدی روشن‌کننده باشد و بر مبنای آن ممکن است پیشنهاد شود پرسش دوباره و به شکل دیگری طرح و بررسی شود. از سوی دیگر، نتایج به‌دست‌آمده ممکن است از دید پژوهشگر منفی باشد؛ یعنی پاسخ به‌دست‌آمده همان چیزی باشد که شما انتظار آن را داشته‌اید. در هر صورت همه این نتایج محتمل در پژوهش علمی مفید و حیات است. زیرا در پایان فرایند پژوهش، به نسبت ابتدای آن، جزوهای بیشتری را درباره موضوع اصلی و فرایند پژوهش خواهیم دانست.

از دیگر ملاحظات مربوط به اهمیت پرسش در شکل‌گیری و انجام پژوهش، گسترده‌ی و وسعت پرسش است. به‌طور مثال به واژه‌های^۱

^۱ در این بخش فاصله تفاوت واژه‌های *impact*، *influence* و *effect* که در جهت تفاوت تأثیر یک عامل بر عامل دیگر را نشان می‌دهد. بیان می‌کند و فاصله دارد اهمیت به کار بردن این واژه‌ها را در جهت‌گیری پرسش پژوهش به عنوان‌هاک مثال شود. به منظور رساندن پیام مفید، نویسنده، مثال انگلیسی این کلمات داخل متن نوشته شده است. در این متن واژه *influence* اشاره غیره کرده را دربردارد و معادل دقیقاً برای آن انتخاب

تصویر ۱. سه زیرنویس غیرضروری برای متنی با مخاطب تخصصی

در صفحه ۷۲ کتاب، بخشی از متن اصلی و کاملاً گویای کتاب درباره ۴ دوره تحصیلی انگلستان و ویلز را برداشته‌اند و با امضای مترجمان درباره چهار مرحله کلیدی^{۱۸} برنامه درسی انگلستان و ویلز در پاصفحه توضیح داده‌اند.

عبارت‌ها و جمله‌های زائد بر متن اصلی و افزوده بی‌مورد مترجمان

ادعای ترجمه آزاد و آزادپنداشتن خود در ترجمه سبب‌شده که در ده‌ها جای متن ترجمه عبارات و جملاتی زائد بر متن انگلیسی به متن ترجمه اضافه‌شده و این مورد از همان اولین سطرهای کتاب شروع می‌شود و تا آخر کتاب ادامه دارد:

چندین سال است انتشار ... (ص ۱۲، مقدمه سردبیر)؛ از دیگر ملاحظات مربوط به اهمیت پرسش در شکل‌گیری و انجام پژوهش، گستردگی و وسعت پژوهش است (ص ۲۰)؛ بنابراین، اجازه دهید با ارائه مثالی روند شکل‌گیری پرسش در چارچوبی منطقی و براساس بافت و موقعیت را بیشتر توضیح دهیم (ص ۲۴)؛ نکته دیگری که باید مدنظر قرار گیرد این است که ... (ص ۲۶)؛ می‌توان پرسش را به‌شکلی مطرح کرد که نیاز به مصاحبه با افراد غیربومی نداشته باشد (ص ۲۷)؛ اجازه دهید در این مورد مثالی ارائه کنیم (ص ۳۴)؛ بیایید فرض کنیم که ... (ص ۳۵)؛ سه جمله توضیح‌واضحات ابتدای ص ۳۹، تعاریف عملیاتی در... نوشته شدند (ص ۳۹)؛ واضح است که ... (ص ۷۸)؛ به‌عنوان مثالی دیگر... (ص ۸۶)؛ اجازه دهید در این ارتباط مثالی از نمایشنامه معروف شکسپیر (هملت) ارائه کنیم (ص ۸۸)؛ در این نمایشنامه... (و ۳۰۰ کلمه زیرنویس شرح تراژدی هملت و پولونیوس و اشتباه اندروز و...

تیر این بلا، قبل از متن کتاب به سینه مقدمه سردبیر کتاب‌های روش پژوهش (ص ۱۳ و ۱۴) خورده‌است که مقدمه حدوداً ۱۶۰ کلمه‌ای اندروز را که می‌شد با ۱۷۰ یا ۱۸۰ کلمه به فارسی برگرداند تا حدود ۳۵۰ کلمه طولانی کرده‌است.

خطاها یا بی‌دقتی‌های ترجمه

در ترجمه، پاره‌ای خطاها یا بی‌دقتی‌هایی صورت گرفته و گاهی معنای جمله‌ای را نادرست یا مغشوش عرضه کرده‌است. کشف و کنترل موارد خطای ترجمه، زیر چتر ترجمه آزاد مترجمان، کاری بسیار دشوار است و مستلزم بازترجمه یا تطبیق ترجمه و متن است که کاری خارج از حد بررسی حاضر است. در جدول زیر، چند نمونه کوتاه از این موارد ذکر می‌شود و نقل‌قول‌های داخل متن مقاله با شماره صفحه‌های لاتین-هم قابل تطبیق با ترجمه فارسی‌اند. کشف و بازترجمه بقیه موارد، به‌خصوص موارد طولانی‌تر را به‌عهده خود مترجمان محترم می‌گذارم.

ترجمه نگارنده	متن کتاب	ترجمه مترجمان
<p>پرسش‌های پژوهش و خاستگاه‌های آن‌ها پرسش‌ها از آسمان به ذهن فرود نمی‌آیند، بلکه حاصل وجود پس‌زمینه‌هایی‌اند و واکنش‌های ما نسبت به وضعیتی خاص؛ یعنی آگاهی‌های ما یا از طریق گفتمانی و یا از طریق جدلی حاصل می‌شوند و در واکنش ما نسبت به اوضاع و اموری که به‌نظر دارای کاستی‌هایی هستند یا دست‌کم، از عهده رفع نیازهای مربوط بر نمی‌آیند.</p>	<p>Research questions and rationales Most questions do not simply form themselves from the air; they derive from contexts, or in response to a situation. Thus knowledge progresses dialogically, or dialectically, in response to an existing state of affairs that is perceived to be incomplete or, at best, a partial solution to contextual needs. [p. 5]...</p>	<p>دلایل منطقی طرح پرسش در بیشتر موارد پرسش‌ها خودبه‌خود و بدون دلیل مطرح نمی‌شوند، بلکه از بافت یا موقعیتی خاص منشأ گرفته یا در پاسخ به یک موقعیت خاص شکل می‌گیرند. لازم است یادآوری شود که دانش بشر یا با تلاش برای روشن کردن ابهامات نظری پیرامون یک موضوع یا حداقل برای رفع مشکلات مبتلابه جامعه پیشرفت می‌کند... (ص ۲۴).</p>
<p>نخست، امیدوار بودیم که رابطه‌ای دوسویه میان فناوری اطلاعات و ارتباطات و سوادآموزی برقرار کنیم؛ یعنی [بفهمیم که] تأثیر کلی فناوری اطلاعات و ارتباطات بر سوادآموزی چیست؟ و برعکس، دریابیم که تأثیر کلی سوادآموزی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات چیست؟</p>	<p>Initially, we were hoping to maintain a two-way relationship between ICT and literacy learning, i.e. what is the influence of ICT on literacy learning and in turn, what is the influence of literacy learning on ICT? (p. 10)</p>	<p>ابتدا امیدوار بودیم با تمرکز بر پرسش‌هایی مانند نفوذ فناوری اطلاعات و ارتباطات بر سوادآموزی چیست؟ یا نفوذ سوادآموزی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات چیست؟ رابطه‌ای دوطرفه بین آن‌ها برقرار کنیم (ص ۳۵).</p>

به مجرد آن که بر یکی از ۳ حوزه تأثیر کلی، تأثیر یا اثر تأکید (فوکوس) کنید، باید تصمیم بگیرید که چقدر باید روی موضوع فوکوس کنید. به عبارت دقیق‌تر، تنگی یا بسته بودن دهانه پژوهش شما چقدر است؟ «تأثیر کلی» بیانگر دهانه باز (واید) است؛ «تأثیر» بیانگر دهانه کمی باز است؛ و «اثر» بیانگر تنگ‌ترین دهانه. از آنجاکه توجه ما معطوف به حوزه‌ای با شمار فراوانی از متغیرها و عوامل بود - حوزه آموزش و یادگیری - ما بر آن بودیم که دهانه را از «اثر» سنجی که به ما پیشنهاد شده بود، کمی بازتر بگیریم و بدین سبب تصمیم گرفتیم دهانه «تأثیر» را برگزینیم. دلیل انتخاب ما به شرح زیر بود:

As soon as you are beginning to focus on influence or impact or effect, you need to decide how sharp that focus will be - or, more accurately, how tight the aperture will be of your study. *Influence* suggests a wide aperture; impact a smaller one; and effect the tightest of the three. Because our attention was in a field - education and learning - with a large number of variables and factors at play, we wanted to keep the aperture open a little more widely that would have been suggested by the use of 'effect', and so we decided on 'impact'.

Here's how we justified that decision: (p. 10)

این که کدام یک از این ۳ واژه (تأثیر، اثر و نفوذ) را در پرسش استفاده کنید به این نکته وابسته است که چه میزان تمرکز یا گستردگی را در پژوهش مدنظر دارید؟ به بیان دیگر چه روزنه‌ای یا دیافراگمی را برای مطالعه خود در نظر گرفته‌اید؟ واژه «نفوذ» روزنه‌ای وسیع را پیشنهاد می‌کند، «اثر» نسبت به نفوذ روزنه کوچک‌تری دارد و «تأثیر» از هر دو کوچک‌تر است. با توجه به تعدد متغیرها و عوامل تأثیرگذار در حوزه کار ما (آموزش و پرورش و یادگیری) تصمیم گرفتیم روزنه (تمرکز) پژوهش را کمی بازتر از آن چه با استفاده از واژه «تأثیر» پیشنهاد می‌شد نگه داریم. بنابراین واژه «اثر» را انتخاب و تصمیم خود برای پرسش پژوهش را این‌گونه توجیه کردیم (ص ۳۵-۳۶).

۱. چرا محیط زندگی واقعی برای فراگیران زبان دوم نتیجه‌بخش‌تر است؟

۲. در محیط زندگی واقعی، کدام جنبه‌های فرهنگی بر یادگیری زبان دوم شما تأثیر می‌گذارند؟ برای یادگرفتن زبان دوم چه کار می‌کنید (با آدم‌هایی که زبانشان زبان مادری است گفت‌وگو می‌کنید، برنامه‌های تلویزیون را تماشا می‌کنید؟ کار پاره‌وقت می‌گیرید؟ با کسی که زبانش زبان مادری است، دوست هم‌خانه می‌شوید؟...)

۳. اگر بخواهید امکان یادگیری زبان دوم را در دو محیط زندگی واقعی در محیط زبان مادری و زبان غیرمادری مقایسه کنید، کدامشان نتیجه‌بخش‌تر است؟ فراگیری زبان انگلیسی به‌عنوان زبان دوم در کشوری که زبان اصلی‌اش زبان انگلیسی است؟ یا کشوری که زبان اصلی‌اش زبان انگلیسی نیست؟

1. Why does the real-life context yield worthwhile results for second language learners?

2. In real-life contexts, what aspects of culture affect your second language learning? How do you learn a second language (communicate with native speakers, watch TV program- mes, do part-time jobs, residence with private families, join in social activities, etc.)?

3. Comparison of second language learning between the native real-life context and non-native speaking environments. Which is the most worthwhile: learning English as a second language in a native context or in a non-native speaking environment?

۱. چرا بررسی موقعیت‌های زندگی فرد می‌تواند برای فراگیران زبان دوم ارزشمند باشد؟

۲. چه جنبه‌هایی از موقعیت زندگی‌تان بر یادگیری زبان دوم تأثیر می‌گذارند؟ چگونه زبان دوم را یاد می‌گیرید؟ آیا با افرادی که زبان مدنظر آن‌ها زبان مادری آن‌هاست ارتباط برقرار می‌کنید؟ یا برنامه‌های تلویزیون به زبان دوم را تماشا می‌کنید؟... یا به مشاغل پاره‌وقتی می‌پردازید که مجبور هستید با زبان دوم صحبت کنید؟ یا برای اقامت خانه‌هایی را از افراد بومی کرایه می‌کنید؟...

۳. به‌نظر شما یادگیری زبان دوم در کشوری که آن زبان، زبان مادری است بهتر صورت می‌گیرد یا در کشوری که زبان مدنظر زبان دوم است؟ به‌طور مثال یادگیری انگلیسی در کشوری مثل بریتانیا یا کشوری مثل هند؟ به‌بیان‌دیگر یادگیری زبان دوم در موقعیت بومی یا در محیط غیربومی؟ (ص ۴۸)

<p>در شفافیت یا خاستگاه این پرسش‌ها تردیدی نیست. این پرسش‌ها برخاسته از تجربه دانشجویی که معلم است، برخاسته‌اند و نیز از مرور ادبیات و حاصل وجود این دو منبع‌اند.</p>	<p>There is no doubting the clarity or provenance of these questions. They emerge from the student's experience as a teacher and also from the review of the literature; they are a distillation from these two sources (p. 37)</p>	<p>درباره روشنی و ثبات این پرسش‌ها هیچ شکی وجود ندارد. آن‌ها از دو منبع تجربه‌ای دانش‌آموزان از دیدگاه معلم و از مرور پیشینه تدوین‌شده‌اند (ص ۷۳).</p>
<p>در مورد تدریس انگلیسی به‌عنوان زبان دوم در دبستان، چه نظرهایی هست؟ چه روش‌هایی به کار گرفته می‌شود و چه تجربه‌هایی به دست آمده است؟</p>	<p>What are the perceptions, the processes and the experiences of the teaching of English as a second language in a primary school? [p. 39]</p>	<p>چه برداشت، فرایند و تجربه‌ای از تدریس زبان انگلیسی به‌عنوان زبان دوم در مدارس ابتدایی وجود دارد؟ (ص ۷۵)</p>
<p>معلم‌ها و شاگردان درباره کمک این فرایندهای آموزشی به فراگیری زبان انگلیسی چه نظری دارند؟</p>	<p>What do teachers and pupils believe about the contribution of these school processes to the acquisition of English? (p. 39)</p>	<p>معلمان و دانش‌آموزان چه اعتقادی درباره نقش سیاست‌ها و روش‌های مدرسه در فراگیری زبان انگلیسی دارند؟ (ص ۷۶)</p>

پرسش اصلی: با ورود مواد قابل‌دسترس اینترنتی به حوزه تدریس و یادگیری زبان‌های خارجی یک مرکز زبان دانشگاهی، معلمان با چه مسائل تدریسی‌ای مواجه بوده‌اند؟ پرسش‌های کمکی: در پشت‌صحنه طراحی، سازمان‌دهی و ترجمه (به زبان ماشین) عناصر زبان‌آموزی قابل‌دسترسی اینترنتی، چه مواد و مطالب تدریسی‌ای جای گرفته است؟ مریبان آموزش زبان خارجی برای سرعت‌بخشیدن به کاربرد مواد زبان‌آموزی قابل‌دسترسی اینترنتی برای حمایت از یادگیری زبان خارجی موردنظر، پذیرای چه تحولات تدریسی و عملی‌ای باید باشند؟

Main question:
What are the pedagogical challenges that teachers have been facing with the introduction of web-based self-access material in the teaching and learning of foreign languages in a higher education language centre?

Contributory questions:

What are the pedagogical issues behind the design, organisation and compilation of web-based self-access language learning material?

What are the pedagogical and practical changes that foreign language tutors need to undertake in order to enhance the use of web-based self-access language learning material to support the learning of the target language?

پرسش اصلی: معلمان با معرفی مواد خوددسترس مبتنی‌بر وب با چه چالش‌های آموزشی در تدریس و یادگیری زبان‌های خارجی در یک مرکز زبان در سطح آموزش عالی مواجه‌اند؟ پرسش‌های کمکی:

۱. چه موضوعات و پیامدهای آموزشی درباره طراحی، سازمان‌دهی و تألیف مواد یادگیری زبان خوددسترس مبتنی‌بر وب وجود دارد؟

۳. مدرسان زبان‌های خارجی لازم است چه تغییرات آموزشی و عملی را با هدف بهبود کاربرد مواد یادگیری زبان خوددسترس مبتنی‌بر وب و افزایش یادگیری زبان هدف ایجاد کنند؟ (ص ۸۷)

فصلنامه نقدکتاب

اطلاعات
ارتباطات

سال چهارم، شماره ۱۵
پاییز ۱۳۹۶

۱۰۳

<p>در چنین موردی استاد راهنما می‌تواند پند پولونیوس به [رینالدو] را به دانشجو یادآور شود که: «از آن‌چه که از حقیقت دور است، حقیقت را دریاب».</p>	<p>Rather like Polonius' advice to Ophelia in <i>Hamlet</i>, a supervisor's advice in this case might be to say: 'by indirections find directions out'. [p. 49]</p>	<p>اجازه دهید در این ارتباط مثالی از نمایشنامه معروف شکسپیر (هملت) ارائه کنیم. در این نمایشنامه نصیحت پولونیوس به افیلیا می‌تواند در موضوع بحث شده به‌عنوان توصیه‌ی استاد راهنما به دانشجو تلقی شود: «با وسایل و روش‌های غیرمستقیم، می‌توان حقایق و اطلاعات مستقیم را به‌دست آورد (ص ۸۸).</p>
<p>اگر دو دل هستید، به پند دبلیو. بی. ییتس [شاعر انگلیسی] گوش فرا دهید که می‌گوید: «همان نمک قدیمی بهترین محافظ است»؛ یعنی اگر می‌خواهید حرف تازه‌ای بزنید، از همان روال و روش مرسوم و جاافتاده (که اکثر پژوهش‌ها به کار می‌گیرند) استفاده کنید.</p>	<p>If in doubt, follow W. B. Yeats' advice: 'ancient salt is best packing'. In other words, use conventional and well-tried structuring and packaging if you want to say something new (as most research does). [p. 49]</p>	<p>اگر در این مورد شک و تردید دارید، از نصیحت دبلیو بی. ییتس پیروی کنید که می‌گوید: «همان نمک سنتی (قدیمی) بهترین ماده‌ی محافظ برای بسته‌بندی است». به بیان دیگر، اگر می‌خواهید مطلب جدیدی مطرح کنید از ساختار مرسوم و به‌خوبی آزمون‌شده استفاده کنید، همان‌گونه که در بیشتر پژوهش‌ها استفاده می‌شود (ص ۹۰).</p>

<p>فرضیه‌ها می‌توانند از یک حدس برخاسته از ذهنی فرهیخته باشند، اما اغلب حاصل دوره تفکر استقرایی‌اند یا اگر از دید دیالکتیکی نگاهشان کنیم- از آنتی‌تزی در برابر یک «تز» یا مجموعه‌ای از افکار یا تصورات برمی‌خیزند؛ بنابراین، فرضیه نیازمند آزمونی تجربی است تا مشخص شود که آیا دنیای ممکن آن همانند دنیای واقعی هست یا نه؟</p>	<p>They might be the product of an educated guess, but are more likely to emerge from a period of inductive thinking or, dialectically, as an antithesis to some existing 'thesis' or set of ideas and/or assumptions. The hypothesis is then subjected to empirical testing to see if its 'possible world' is anything like the real world (p. 75)</p>	<p>فرضیه ممکن است نتیجه یک حدس علمی باشد، اما بیشتر احتمال دارد براساس دوره‌ای از تفکر استقرایی یا به شکلی منطقی به‌عنوان نقض‌کننده بعضی نظریه‌ها و قضایای مطرح‌شده یا مجموعه‌ای از ایده‌ها یا تصورات باشد. پس از فرمول‌بندی فرضیه، درستی آن به آزمون گذاشته می‌شود که آیا این حالت‌های ممکن با آنچه در جهان واقعی رخ می‌دهد، هم‌خوانی و شباهت دارد یا نه؟ (ص ۱۲۴).</p>
<p>مثلاً در رساله کارشناسی‌ارشدی در زمینه بررسی ارزش ادبی و آموزشی فابل ازوپ، پرستی از این دست وجود ندارد.</p>	<p>In a Masters thesis on the <u>literary</u> and educational significance of the Aesopic fable, for example, there is no question as such. (p.71)</p>	<p>به‌طور مثال در یک رساله کارشناسی‌ارشد در زمینه سوادآموزی و اهمیت و نقش آموزشی داستان‌های ایسپ پرستی به‌شکل معمول مطرح نشده‌است (ص ۱۱۹).</p>

فصلنامه نقدکتاب

اطلاع‌رسانی
و ارتباطات

سال چهارم، شماره ۱۵
پاییز ۱۳۹۶

۱۰۴

خطاهای کوچک، ولی...

- حذف «سپاس‌نامه» بسیار کوتاه ۱۲ سطر و اندروز درست نبوده‌است. این بخش حاوی قدردانی از چند دانشجو است که مطالب پایان‌نامه‌های‌شان در این کتاب نقل‌شده و اندروز به‌پاس آن‌چه از آنان آموخته قدردانی کرده‌است (p. xi).

- ص ۱۳: زیرنویس: دوره MPhil به‌سادگی همان دوره دانشجویی ایران است که مدرک دانشجویی هم می‌دهد!^{۱۹}

- ص ۱۷: نام «سلی میچل» Sally Mitchel در نخستین سطر متن اصلی ترجمه، به فارسی «سالی میشل» برگردانده شده است؛
- ص ۲۲: با توجه به معادل‌های فارسی مشخص شده برای ۳ واژه *influence*، *effect* و *impact* باید معادل‌های «فارسی» تعیین شده در صفحه‌های ۲۱ و ۲۲ می‌آمد نه این که اصل انگلیسی این ۳ واژه در متن فارسی نشانده شود.

- ص ۲۳: ویلز (Wales) همه‌جا به نادرست، «ولز» نوشته شده است؛

- ص ۲۹: در اثر کوهن و همکاران (ص ۵ تا ۸۳) نوشته شده که صحیحش: ص ۵-۸۳ / pp. 83-5 است؛

- ص ۳۵: روزنه‌ای وسیع = *wide aperture* که درستش دهانه‌ی باز [عدسی دوربین] است؛

- ص ۳۲: عنوان درست فصل دوم کتاب چنین است: «چگونه پرسش پژوهش، روش‌شناسی پایان‌نامه را مشخص می‌کند»
- ص ۴۸-۵۰: خلط آزاردهنده‌ی معنایی کاربرد عبارت «بومی» در این صفحه‌ها و جاهای دیگری که عبارت «*native language*»، «*native context*» و مشابه این‌ها (همگی با معادل «بومی») به کار رفته است. این مشکل ناشی از سهل‌انگاری مترجمان در تصمیم‌گیری اولیه برای انتخاب معادلی مناسب بسته به بافت کلامی است؛ مثل زبان مادری، زبان غالب و زبان مسلط.

- معادل‌گذاری سه‌گانه مترجمان برای سه اصطلاح *effect* (تأثیر)، *impact* (اثر) و *influence* (نفوذ) دقیق نیست؛ مقایسه شود با ۳ معادلی که بنده در قیاس اثر و تأثیر و تأثیر کلی و نامشخص دارو انتخاب کرده‌ام.
- معادل «نفوذ» با توجه به توضیح معادل عدسی «واید» دوربین عکاسی (ص ۳۵) - برای اصطلاح *influence* درست نیست و معنای درستش «تأثیر نامشخص» یا «تأثیر نه‌چندان روشن» است. خود اندروز هم برایش عبارت «مبهم یا تأثیر مبهم» را *vaguely felt influence* به کار برده است (p. 4).

- در یادداشت ذیل هر دو هرم صفحه‌های ۸۴ و ۸۵ عبارت *empirical* ذکر شده است، اما در نخستین زیرنویس این عبارت «آزمایشی» ثبت شده (۸۴) و در دیگری «کتشافی» (ص ۸۵).

- ص ۱۱۹: Aesop در زبان فارسی دهه‌هاست که با نام «ازوپ» شناخته شده و قصه‌های کوتاه او نیز با همان عنوان انگلیسی قابل

جافتاده‌اند (فابل‌های ازوپ).

- ص ۱۱۹: ارزش «ادبی» (literary) و آموزشی «فابل‌های ازوپ، نه ارزش «سوادآموزی» (literacy)

- ص ۱۲۰: معادل مستقیم mini-thesis مینی‌رساله راحت‌تر است و گویا پیشوند «مینی» در ایران شناخته شده‌است.

- تنوع پرسش‌ها در انگلیسی به‌سادگی با ایرانیک‌کردن یا در گیومه گذاشتن نشانه پرسش، به‌علاوه جمله‌ذی‌ربط می‌آید:

- 'can' questions... پرسش‌های «می‌شود»ی؛ «می‌توان»ی؛

- 'how' questions... پرسش‌های «چطوری»؛

- 'should' questions... پرسش‌های «باید»ی؛

- 'what' questions... پرسش‌های «چه»ی؛

- 'why' questions... پرسش‌های «چرا»ی.

بنابراین، نیازی به جمله‌های طولانی توضیحی - چون این پرسش‌واژه «می‌توان» را در بردارد (ص ۶۹) - برای این نوع پرسش‌ها نیست؛ به‌علاوه، خواننده چنین کتابی فردی حرفه‌ای است و این نکات را می‌فهمد.

ساختار غیر حرفه‌ای کتاب: صفحه‌آرایی نامناسب و غلط‌های چاپی و ویرایشی

بی‌توجهی به ساختار حرفه‌ای یک کتاب، گرچه ممکن است تنها آسیب‌زدن به صورت کتاب اصلی شمرده شود؛ اما این آسیب، در ترجمه فارسی، هم به صورت و هم به محتوای متن انگلیسی کتاب آسیب زده‌است. متن انگلیسی کتاب اندروز صفحه‌بندی‌ای دقیق و حرفه‌ای دارد. متن کتاب با فونت مخصوص به‌خودش چاپ شده‌است؛ برای موارد بسیار متعدد تأکید مطالب یا نقل‌قول‌ها فونتی کوچک‌تر به‌کار رفته‌است؛ قاعده فاصله‌گذاری بین متن اصلی کتاب و متن نقل‌قول‌ها و تأکیدها، افزایش حاشیه این بخش‌ها و کم‌کردن فاصله سطرهای‌شان رعایت شده‌است. در مواردی نیز که واژه، عبارت یا اصطلاحی مورد تأکید بوده، داخل علامت تأکید ' ' یا علامت نقل‌قول « » قرار گرفته و ممتاز شده و این کار در ۸۴ صفحه متن اصلی (انگلیسی) کتاب، در بیش از ۴۰ مورد نقل‌قول یا تأکید جمله‌ها و ده‌ها بار تأکید کلمات و عبارات رعایت شده‌است؛ اما در صفحه‌بندی متن ترجمه فارسی (جز در زیرنویس‌ها و فهرست مطرح‌شده در ص ۴۴) چنین نکته‌ای رعایت نشده‌است. کل متن کتاب با فونتی ثابت چاپ شده و حتی در مورد فهرست صفحه ۴۴ هم به‌درستی اجرا نشده‌است؛ یعنی ۱۰ سطر زیرمجموعه‌های سطر پنجم؛ تازه‌های پژوهش در زمینه انتقال، انسجام و پیشرفت، فصاحت و بلاغت که باید

تورفتگی مجدد داشته باشند، حاشیه‌ای هم‌تراز با سایر سطرها دارند. در تصویر ۲ دو صفحه ۵۸ متن فارسی و ۲۷ متن انگلیسی (متن انگلیسی و ترجمه فارسی همان متن) برای مقایسه قاعده و بی‌قاعدگی نشان داده شده‌است.

Formulating Research Questions	
<p>To what extent does multimedia technology successfully explain ...?</p> <p>To what extent does multimedia technology help distance learners ...?</p> <p>Here, the assumption is that the technology does help in some way and the aim of the research is to find out what the nature of that help is.</p> <p>The candidate's questions were followed by a sensitive discussion of the role of subsidiary questions in the research:</p> <p>Most substantial research has a main research question and a number of subsidiary questions to answer which crop up <i>peu à peu</i> (in passing, in the course of the research) ... Corollary issues that arise are: do teachers have non-lexical resources available to explain the non-native symbols and do they use them? Do Indian students have the necessary training in 'reading' to elicit information from these media?</p> <p>It is true that these are 'corollary issues that arise', but the danger is that such issues might simply be raised and then not explored by the research. If the raising of issues is an important and central part of the research, they are probably best discussed in the conclusion under 'Implications for practice/theory/policy/further research', rather than as pseudo research questions.</p> <p>In yet another example of a research question emerging from a 'problem', the main research question is clearly stated – but with a secondary question attached:</p> <p>This thesis attempts to approach the problem of the learning and teaching of argument <i>via</i> narrative, asking the principal research question, 'What are the connections between the structures and composing processes associated with narrative and argumentative writing in the work of Year 9 students?' and secondly, 'Might narrative act as a bridge to argumentative writing?'. Various subsidiary questions emerge during the course of the research which will be discussed <i>peu à peu</i>.</p>	<p>۵۸ ملاحظاتی نظری و عملی پیرامون روند شکل‌گیری و بیان پرسش پژوهش در مثال بالا پرسش‌ها با بعضی حساس دربارهٔ نقش پرسش‌های فرعی در پژوهش ادامه یافت:</p> <p>بیشتر پژوهش‌ها یک پرسش اصلی و تعدادی پرسش فرعی دارند، که طی فرایند پژوهش مطرح می‌شوند. در پژوهش حاضر پرسش‌های فرعی زیر مطرح هستند:</p> <p>- آیا معلمان برای توضیح نمادهای غیربومی (مانند یک زبان خارجی)، منابع غیرنوشتاری در اختیار دارند؟ و آیا از آنها استفاده می‌کنند؟ و آیا به دانش‌آموزان هندی آموزش لازم در زمینهٔ «خواننده» به منظور استخراج اطلاعات از این منابع داده می‌شود؟</p> <p>این‌ها «پرسش‌های فرعی» هستند، اما باید دقت کرد که وقتی پرسشی طرح شد حتماً باید طی پژوهش به آن پاسخ داده شود. کلیهٔ پرسش‌هایی که در پژوهش مطرح می‌شوند (اعم از اصلی و فرعی) باید در بخش نتیجه‌گیری پژوهش مطرح و بحث شوند و طی آن دلالت‌های کاربردی، نظری و نقش آنها در پژوهش‌های آینده ارائه شود. این نکته به این دلیل بیان شد که در بعضی پژوهش‌ها، پرسش‌های فرعی به عنوان شبه‌پرسش‌ها یا پرسش‌های غیرضروری در نظر گرفته شده و به آنها توجه خاصی نشده است و پاسخی برای آنها ارائه نمی‌شود. در چنین حالتی بهتر است این پرسش‌ها از همان ابتدا مطرح نشوند.</p> <p>اجازه دهید مثالی دیگر از پرسشی که از یک مسئله پدید آمده است را طرح کنیم. در این مثال، ضمن ارائهٔ روشن پرسش اصلی پژوهش، پرسشی فرعی نیز همراه آن ذکر شده است:</p> <p>این پژوهش در نظر دارد یادگیری و تدریس نگارش با روش استدلالی را با روش داستان‌سرایی با پرسیدن این پرسش اصلی مقایسه کند: «چه ارتباطی میان ساختارها و فرایندهای نگارش بین دو روش داستان‌سرایی و</p>

فصلنامه نقدکتاب

اطلاعات
ارتباطات

سال چهارم، شماره ۱۵
پاییز ۱۳۹۶

۱۰۷

تصویر ۲. رعایت نکردن تغییر فونت‌ها و فاصله‌گذاری‌های تأکیدی در متن فارسی

جز این اشکالات بنیادی کتاب، برخی غلط‌های چاپی و ناهماهنگی‌های صوری هم در کتاب مشاهده می‌شود؛ از جمله غلط املایی عنوان روی جلد کتاب که در آن عبارات «ملاحظات» با «ض» و به‌صورت «ملاحظات» آمده‌است. حذف حرف «کاف» از عبارت «کمکی» در سرصفحه‌های فصل پنجم کتاب: پرسش‌های کمکی (که در صفحه‌های مفصل به‌صورت «پرسش‌های کمی» درج شده‌است؛ عدم حروف‌چینی صحیح یا ایجاد ترکیبی زیبا برای منابع کتاب‌نامه و ناهماهنگی کلمات و عبارات واژه‌نامه با کلمات و عبارات متن، ثبت ۲۰ مورد واژه و اصطلاح به‌صورت جمع (پرسش «ها»، دلالت «ها»، روش «ها» و... و حفظ علامت جمع s برای معادل‌های لاتین آن‌ها؛ عدم انطباق «های غیرملفوظ» (سۀ) در متن و کسرۀ «ی» در واژه‌نامه (مطالعهٔ موردی=مطالعه‌ی موردی، پیشنهادۀ پژوهش=پیشنهادی پژوهش، پایان‌نامهٔ=پایان‌نامه‌ی و...).

چند پیشنهاد در راستای بهبود کار

- اگر قرار باشد کتاب تجدید چاپ شود، امید است که مترجمان محترم متن انگلیسی کتاب را فارغ از قصد ترجمه و با دقت مطالعه کنند تا صداقت بنده را در سادگی متن اندروز بپذیرند؛
- مترجمان به‌عنوان خواننده ترجمه خود را بخوانند و از آن جاکه متن انگلیسی را هم در اختیار دارند، با نگاهی انتقادی ترجمه‌شان را بازخوانی کنند و آن را با متن اصلی مطابقت بدهند و سعی کنند تا حد امکان به متن اصلی نزدیک‌تر شود؛
- به‌خصوص پیشنهاد می‌شود که کتاب را دیگر بار و به‌صورت منطبق بر جمله‌های مؤلف و نه با ترجمه آزاد ترجمه کنند؛
- به‌هرحال، فصل‌های اول و دوم کتاب را براساس متن مؤلف بازترجمه کنند؛
- اگر قصد ادامه کار و ترجمه کتابچه‌های دیگر... را داشته باشند پیش از شروع به ترجمه متن، ابتدا همه متن را به انگلیسی بخوانند و بازگویی کنند و سپس به ترجمه مکتوب آن اقدام کنند؛
- خطاهای چاپی، ویرایشی و صفحه‌آرایی غیراصولی کتاب را نیز رفع کنند.

پایان سخن شنو که...

- سخن‌انم را با یادآوری دو نکته عجیب به پایان می‌رسانم:
- شمارگان ۲۰۰ نسخه‌ای کتاب؛
- ترجمه «هداییه» کتاب ریچارد اندروز:

Dedication

To my research students: past, present and future (p. vi)

و ترجمه آزاد فارسی‌اش (ص ۵)

تقدیم به
همسر زندگیم

پی‌نوشت

1. research
2. Research Questions
3. Prof. Richard Andrews

4. University of East Anglia, Norwich, England.
5. York
6. UCL (University College London) Institute of Education in London.
7. The university of Hull
8. University of Middlesex
9. Royal Society of Arts
10. Academy of Social Sciences
11. scale

۱۲. مترجمان این ۳ واژه را بدین ترتیب ترجمه کرده‌اند: effect = «تأثیر»، impact «اثر» و influence = «نفوذ» (ص ۱۶).

13. ketamine
14. main/principal question
15. subsidiary question
16. conceptual grid
17. focus group
18. key stage

۱۹. Master of Philosophy = مدرک «دانشوری» ایران... ماده ۲۹ آیین‌نامه اجرایی دوره دکتری دانشگاه علم و صنعت ایران: در صورت عدم موفقیت دانشجو در اولین آزمون جامع، در صورت تصویب شورای آموزشی و پژوهشی دانشکده، آزمون مجدداً تنها برای یکبار دیگر و در اولین زمان آزمون بعدی انجام می‌پذیرد. در هر حال، دانشجو حداکثر تا پایان نیم‌سال چهارم باید آزمون جامع را با موفقیت گذرانده باشد و در غیر این صورت، از ادامه تحصیل محروم می‌شود... تبصره: دانشجو در صورت عدم موفقیت در آزمون جامع می‌تواند با گذراندن ۴ واحد درسی روش تحقیق، مدرک دانشوری دریافت نماید... آیین‌نامه اجرایی دوره دکتری دانشگاه علم و صنعت ایران (<http://www.iust.ac.ir/find.php?item=52.10264.17728.fa>): بر اساس مصوبه ۸۴/۰۱/۲۷ مورخه ۱۳۹۶/۰۱/۲۷ شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

و در تکمیل اطلاع مربوط به دوره MPhil زین نویس صفحه ۱۳: مدرک تحصیلی داده شده به دانشجوی دکتری که پایان‌نامه دکتری اش مورد پذیرش هیئت داوران قرار نمی‌گیرد و هیچ راهی هم برای اصلاح و تکمیلش وجود ندارد. البته دانشجو می‌تواند بعداً با ارائه موضوعی جدید، پایان‌نامه جدیدی ارائه کند و مدرک دکتری اش (PhD) را بگیرد (نقل به مضمون از: فیلیپس، ۱۹۸۷: ۱۲۸-۱۲۹).

منابع

آریان‌پور، عباس و منوچهر آریان‌پور. فرهنگ دانشگاهی انگلیسی-فارسی، تهران، امیرکبیر. اندروز، ریچارد. (۱۳۹۵)، ملاحظات نظری و عملی پیرامون پرسش پژوهش، ترجمه احمد

خامسان و لیلا طالب‌زاده شوشتری، تهران، جامعه‌شناسان.
سامی، پوران. (۱۳۸۹)، داروهای ژنریک ایران با اقدامات پرستاری و مراقبت، تهران، بشری،
تحفه.

Philips, Estelle M; D. S. Pugh. (1987), *How to get a Ph.D. Philadelphia*,
Open University Press.

منابع اطلاعات مربوط به اندروز و کارهایش

[https://www.uea.ac.uk/education/people/profile/
richardandrews#researchTab](https://www.uea.ac.uk/education/people/profile/richardandrews#researchTab) (29/3/96)

[https://www.uea.ac.uk/education/people/profile/
richardandrews#researchTab](https://www.uea.ac.uk/education/people/profile/richardandrews#researchTab) (29/3/96)

<http://www.csap.cam.ac.uk/network/richard-andrews/>

<http://www.richardandrews.net/>

فصلنامه نقدکتاب

اطلاعات
و ارتباطات

سال چهارم، شماره ۱۵
پاییز ۱۳۹۶

